

Олга Перовић

МИЛОШ ВУШКОВИЋ
(1900—1975)

Плејади црногорских ликовних стваралаца који су се прославили још прије другог свјетског рата припадао је и Милош Вушковић. Михајло Вукотић, Јован Зоњић, Мило Милуновић, Петар Лубарда, Ристо Стијовић и Милош Вушковић снагом свог талента, цјеловитошћу ликовног израза, својим мотивима и креативном индивидуалношћу истакли су се и у средини гдје су учили и дуго живјели, понајвише у Паризу и Београду, а нарочито у своме народу, гдје су били претходница снажног замаха ликовног дјелом у коме доминирају завичајни мотиви, облици и боје, и својим педагошким радом јер су оснивачи прве умјетничке школе, и својом друштвено-културном дјелатношћу јер помажу оснивање галерије, окупљање умјетника и васпитање ликовне публике. Умирала су у зрелим или у поодмаклим годинама, али сликајући и вајајући до посљедњег даха. Издавало их је здравље, а не стваралачка снага. Њихово дјело у црногорској култури је њена драгоценост.

Милош Вушковић је рођен на Цетињу 1900. године гдје је завршио основну школу и нижу гимназију. У току првог свјетског рата, иако малољетан, био је интерниран. Послије рата уписао се у Умјетничку школу у Београду, а од 1921. године наставља студије у Бечу. Отуда се 1924. враћа у Београд, гдје ради као карикатуриста и илустратор у разним београдским листовима. Од 1926. до 1933. професор је цртања у Реалној гимназији у Панчеву, а од 1933. па даље у Првој мушкој гимназији у Београду. Био је члан ликовне групе „Облик”, веома цијењене и запажене у то вријеме. Један је од оснивача и најревноснијих сарадника „Опшираног жега”.

Године 1948. одазива се одушевљено позиву Министарства просвјете НРЦГ, долази за директора Умјетничке школе и остаје у Црној Гори доживотно. Од 1952. па све до 1965, када одлази у пензију, директор је прве Умјетничке галерије у Црној Гори. Као педагог и као организатор галерије има опромне заслуге за

културни, а особито ликовни живот. Стабилних естетских судова, веома образован и свестрано културан човјек, Милош Вушковић је непрекидно утицао на снажење и квалитет културног живота у средини којој је посветио цио свој живот.

Плодан и неуморан стваралац, Милош Вушковић је радио и излагао много. Још 1921. године, пред одлазак на студије у Беч, приредио је прву самосталну изложбу на Цетињу и у Подгорици. Потом је самостално излагао у Фалуну у Шведској 1929, па 1934. у Београду и послје великог прекида иза другог свјетског рата у Цетињу 1951. и 1952, у Титограду 1957, у Београду 1962, у Титограду 1963, у Цетињу и Титограду 1965, и опет у Титограду 1969. Групно је излагао у свим крајевима наше земље на југословенским манифестацијама или са Удружењем ликовних умјетника Црне Горе, а са разним групама или на међународним изложбама широм свијета у: Бечу, Риму, Софији, Фиренци, Атини, Марсељу, Лиону, Паризу, Бриселу, Минхену и другим мјестима.

Милош Вушковић је први добитник „Политикине“ награде за сликарство, 1933. године; затим награда Удружења ликовних умјетника Југославије за портрет, 1935. и Општине града Београда за плакат, 1937. и 1938. године. Године 1949. добија награду Предсједништва владе НРЦГ, затим награде Извршног вијећа НРЦГ 1957, Тринајестојулску за 1963, Цетињског салона „13. новембар“ 1965. и 1966. године. Добио је и највеће признање које наша земља даје ствараоцима — награду АВНОЈ-а за 1971. годину.

Особену карактеристику умјетничке личности Милоша Вушковића чини њена многостраност. Још у дане његове прве изложбе у Београду један ликовни критичар примијетио је да „он зна свој занат боље него већина сликара његове генерације“, да „показује могућности колико разностране толико и реалне“, да „по развијеном смислу за компоновање и по рутинираном осјећању колорита, и по сигурном цртању, и по лакоћи извођења, и по укусу — Вушковић је ваљан сликар и сликар од будућности“. Још у то вријеме, Вушковић се био одлучио и на дјелатност која му пружа могућности за директнији критички ангажман — за бављење карикатуром.

„Овај својеврсни и несумњиво један од најкултурнијих југословенских сликара настао је и егзистирао између такозваног чистог сликарства и карикатуре. Желио је да слика, а да би то могао — морао је да црта карикатуре. Свом сликарском дару морао је жртвовати своју духовитост, морао је хонорарно да ради, не ради комфора, него да би створио оно што му је било потребно: боје, терпентин, четке и платно. Упознали су га као сликара али је постао популаран као карикатуриста. Ово жртвовање сликарства карикатури, иако га је учинило једним од наших најбољих карикатуриста, одвојило га је од његовог првог опредјељења, од сликарства. Критичар-карикатуриста био је веома ангажован када је карикатура била критика друштва, по-

лако је почео да се повлачи као карикатуриста када је карикатура постала самокритика, да би се посветио својој ипак најинтимнијој прекупацији — сликарству” — писао је о Вушковићу, 1965. године један од најбољих познавалаца његова дјела Живко Буровић, безмало једини који се у Црној Гори послје Вушковића озбиљно бавио и бави карикатуром.

Вушковић је аутор многих запамћених карикатура на унутрашње и спољнополитичке теме свога времена. Немиран, духовит, мајстор цртежа, врстан познавалац народног духа, луцидан посматрач — све те своје способности нештедимице је ангажовао радећи карикатуре, чисто и оштро обликоване. Објављивао их је до рата највише у „Језу”, у годинама иза рата у „Гласу”, „20. октобру” и „Побједи”. Посебно је занимљив његов рад на првом политичком стрипу у нас. Дебељушкасти, доброћудни и трпељиви Моца и кошчати, издужени романтик Крцун — личности тога стрипа, кроз бећарац и десетерац који измишља и срочава сам Милош, коментаришу оновременска збивања и личности. Карикатура је одушка Вушковићеве динамичне природе и израз његове опсервације и специфичне друштвене ангажованости.

Сликарство је доживотно и најдубље опредјељење Милоша Вушковића. У годинама до рата слика или експресионистички узнемирено, или мирна, колористички суптилна и хармонична платна, претежно портрете. Књижевник Растко Петровић, који је у неким круговима важио као мериторни ликовни рецензент, пише: „Вушковић је пети или шести Црногорац о чијим смо сликама говорили у последње време (Милуновић, Зоњић, Лубарда итд.). Код свих њих налазимо исто урођено осећање боје, распеваност и мелодичност колорита, блиставост тона, неку врсту сликарског „белканта”... Вушковић има ведру смелост. Он је у основи смелији ваљда и од Милуновића и од Лубарде, и тежи још много више бравурозности. Његове ће слике због тога бити мање узбудљиве и патетичне од њиних, али ће распеваније доносити саму материју и имати више замаха у везивању једне вредности за другу. Највиши акценти на његовим сликама су акценти радости”.

Није Вушковић, међутим, имао среће да његов даљи сликарски рад буде тако аналитички праћен од угледних критичара. Прво зато што се сликарством, због карикатуре, бавио мање интензивно, а касније стога што у Црној Гори гдје се поново „расликао” није било развијене умјетничке критике.

Радост, међутим, остаје лажмотив читавог његовог обимног сликарског дјела, али и његов животни кредо. Радознао и неуморан, пријемчив је за све модерно, подложен мијенама. Знао је да живи, ради и весели се, да другује и истрајава. Друговао је са својим земљацима — Лубардом, Милуновићем, Вујовићем и другима, али и са Пјером Крижанићем, Зором Петровић, Јованом Бијелићем, Миланом Бутозаном, Михаилом Петровим,

Николом Граовцем, Николом Мартиноским и многим другим. Сликали су једни друге и платна која је Вушковић најљубоморније сачувао у својој кући су управо портрети које су му начинили пријатељи. Међу њима се издваја дивни рад Јована Бијелића, један од најбољих портрета које је Бијелић урадио.

Кад се са Лубардом и Милуновићем Вушковић вратио на Цетиње, он је ту и остао непрекидно, док су Лубарда и Милуновић одлазили и долазили. Његова култура, велико искуство, енергија и упорност долазе до пуног изражаја. Читава генерација савремених црногорских сликара дугује му много. Он им је пружио не само обиље ликовних знања, него им је помогао и да стекну један особени друштвени однос који им је олакшао да се снабу и на школовању у другим развијенијим срединама у Југославији и Европи, помогао им је да се изборе за испољавање свог талента. Управљајући Умјетничком галеријом на Цетињу, он јој је са непогрешивим укусом прибавио значајна дјела југословенске умјетности, нарочито из периода између два рата, по чему је она особено интересантна, а ипак још недовољно позната. Ударио је темеље њене документације и засновао сакупљање дјела савремене црногорске умјетности.

А за све ово вријеме, безмало, тридесет година, Милош Вушковић је сликао. Поново и дубоко доживљавао је Црну Гору. Жива и снажна инспирација контрастима њеног неба и гора, њених људи, камена и мора, градова усред врлети — усмјерила га је на сликање пејзажа. То није више негдашњи пригушени колорит и меки потез прикладан за сликање портрета и ентеријера. То је једно ново сликарство пуно сунца и радости. Платна одјекују звучним зеленилом, сударима окера и сивог, акордима вишњевог црвенила. Потез је широк, снажан, дефинишући. Вушковић слика своје Цетиње, Дурмитор, Боку, тополе и плаже, панораме и паркове. Понеки народски лик, понеку карикатуру пријатеља. Слика много, размахнуто, истраживачки и експериментално, али и темељно, са заносом. Радознао и неконвенционалан, прихватао је и оно што су откривали његови ученици, „испробавао“ се у њиховом стилу. Увијек окренут новом, свестрано обавијештен.